

the 21st century. The essential message of 'Sustainable Development' was already expressed in the so-called 'Brundtland-Report' from 1987: **Sustainable Development "meets the needs of the present without compromising the ability of future generations to meet their own needs."** This principle guidance was overtaken by Principle 3 of the Rio-Declaration with the following demand: "The right of development has to be realized in a way that the needs of today's and future generations to development and environment will be fulfilled justly."

3.5 The urgency of intercultural and inter-professional cooperation

Considering that most tasks in Social Work are so complex (theoretically and practically) that they can only be solved by interdisciplinary or inter-professional co-operation, and that most sciences and professions (e. g. technicians, economists, lawyers, architects, et al.) are more orientated towards the concept of Sustainable Development than to Human Rights as Social Work, it seems necessary to combine the anthropologically emphasized concept of Human-Rights-Orientation with the future-orientated ecological, social and economical dimensions of the Agenda 21. The connection between these two concepts to the principal guidance of '**Human-Rights-orientated Sustainable Development**' (Walz 2000) can be seen as a scientific basis for interdisciplinary and inter-professional cooperation in a global, local and 'glo-cal' scale.

Bibliography

- Kant, Immanuel, *Kritik der praktischen Vernunft*, Phil. Bibl. Meiner, Hamburg 1974 (Erstausgabe: 1788). English: *Groundwork of the Metaphysics of Morals*, New York, Harper Row 1964; *Critique of Practical Reason*, Hackett Classic Series, Werner S. Pluhar.

- Staub-Bernasconi, Silvia: *Das fachliche Selbstverständnis sozialer Arbeit - Wege aus der Bescheidenheit. Soziale Arbeit als "Human Rights Profession"*, in: Wolf Rainer Wendt (Hrsg.): *Soziale Arbeit im Wandel ihres Selbstverständnisses. Beruf und Identität*, Lambertus Verlag, Freiburg/Br. 1995, 57-104.

- Staub-Bernasconi: *Sozialrechte – Restgröße der Menschenrechte?*, in: Udo Wilken (Hrsg.): *Soziale Arbeit zwischen Ethik und Ökonomie*, Lambertus Verlag, Freiburg/Br. 2000, 151-174.

- United Nations, Centre for Human Rights, Geneva/ International Federation of Social Workers/ International Association of Schools of Social Work: *Human Rights and Social Work. A Manual for Schools of Social Work and the Social Work Profession. Professional training Series No 1*, New York/ Geneva (2.)1994.

PROCESY INTEGRACYJNE W RAMACH WSPÓLNOTY NIEPODLEGŁYCH PAŃSTW

Katarzyna Czerewacz

Politechnika Białostocka, Białystok, Polska

1. Uwagi wstępne

Procesy integracji regionalnej stanowią ważny element polityki gospodarczej państw we współczesnej gospodarce światowej. W przypadku krajów silnych gospodarczo często stanowią one element rozszerzania zakresu swoich wpływów gospodarczych i politycznych w regionie. Kraje słabsze poszukują w ich ramach drogi ekonomicznego rozwoju, bezpieczeństwa gospodarczego i politycznego.

Po rozpadzie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich nowopowstałe państwa musiały dokonać nowego określenia swojej roli i miejsca w gospodarce światowej, wyznaczyć kierunki ekonomicznego rozwoju oraz określić zakres prowadzonej zagranicznej polityki ekonomicznej. Próba rozwiązania tej trudnej sytuacji, a jednocześnie stworzenia nowego systemu odniesień była inicjatywa powołania na obszarze poradzieckim Wspólnoty Niepodległych Państw. Ważnym czynnikiem generującym konieczność współpracy w regionie są silne zależności i powiązania infrastrukturalne oraz chęć zapewnienia bezpieczeństwa w regionie.

W ostatnich 15 latach (po rozpadzie ZSRR) polityka wielu nowopowstałych krajów koncentruje się na próbie utrzymania względnej równowagi w relacjach z trzema mocarstwami: Rosją, Chinami i USA próbującymi uzyskać jak największe wpływy w tym regionie. Większość byłych republik ZSRR charakteryzuje się znacznym stopniem komplementarności z Federacją Rosyjską. Wykształcone za czasów ZSRR powiązania gospodarcze są trudne do zastąpienia tym bardziej, że nowopowstające regionalne ugrupowania integracyjne inicjowane przez Rosję intensyfikują ten rodzaj powiązań.

2. Zakres i charakter procesów integracyjnych w ramach WNP

Największym, funkcjonującym na obszarze byłego ZSRR, ugrupowaniem integracyjnym jest związek gospodarczo – polityczno – wojskowy, Wspólnota Niepodległych Państw przez dłuższy czas zrzeszająca 12, a od 2005 roku 11 krajów. Geneza tego ugrupowania jest bezpośrednio związana z rozpadem ZSRR, ogłoszeniem przez poszczególne republiki suwerenności a następnie niepodległości. W wyniku tych działań 8 grudnia 1991 roku, głowy trzech państw, Rosji, Ukrainy i Białorusi podpisały umowę o rozpadzie ZSRR i utworzeniu WNP. Przywódcy kolejnych 8 byłych republik przystąpili do układu 21 grudnia 1991 roku w Alma Acie, natomiast Gruzja 22 października 1993 roku. Ponadto w sferze polityczno – wojskowej 15 maja 1992 roku w Taszkencie podpisano Układ o bezpieczeństwie zbiorowym, zobowiązujący państwa członkowskie do natychmiastowej pomocy w przypadku zagrożenia jednego z nich.

WNP ma charakter otwarty i każdy zainteresowany członkostwem kraj może do niego przystąpić przyjmując jedynie zawarte w nim cele i zasady współpracy. Pod względem formy jest organizacją bez ściśle określonych ram organizacyjnych, która ze względu na liczbę wydanych aktów prawnych czy powołanych struktur, może wydawać się skomplikowana. Statut uchwalono dopiero 22 stycznia 1993 roku, a struktury zaczęto powoływać do życia już od chwili powstania. Na pierwszym spotkaniu szefów państw członkowskich Wspólnoty powołano dwa najważniejsze organy WNP: Radę Szefów Państw i Radę Szefów Rządów. Następnie zaczęła swoją działalność Rada Bezpieczeństwa Zbiorowego (T. Łoś-Nowak 2004, s.231). Najważniejszymi organami koordynującymi są: Zgromadzenie Międzyparlamentarne, Rada Ministrów Spraw Zagranicznych, Rada Ministrów Obrony, Komitet Koordynacyjno-Konsultacyjny wraz z sekretariatem, trybunał Gospodarczy, Rada Celna, Komisja do spraw Praw Człowieka, Rada Elektroenergetyczna. We wrześniu 1994 roku powołano kolejny twór organizacyjny Międzypaństwowy Komitet Gospodarczy, w którym głos dominujący miała Rosja, a podejmowane decyzje wymagające 80%, musiały być podejmowane przy współdziałaniu wszystkich państw członkowskich. Problemem jest fakt, że brakowało i brakuje temu komitetowi funkcji kontrolnych (E. Cziomer, L. Żyblikiewicz 2006, s.381-386) i koordynujących umożliwiających wywiązywanie się członków WNP z przyjętych na siebie zobowiązań (T. Łoś-Nowak 2004, s.226).

Wszystkie spotkania przywódców państw mają charakter fasadowy. Prym w podejmowaniu decyzji wiedzie Rosja, która dąży do integracji i współpracy polityczno-militarnej, a unikała przez dłuższy czas jakichkolwiek działań w sferze gospodarczo-finansowej. Na obszarze WNP wyklarował się system rządów prezydenckich o bardzo silnej pozycji prezydenta w stosunku do innych organów państwowych. W praktyce oznaczało to wprowadzenie autorytatywnych rządów sprawowanych przez wąskie kręgi obywateli.

Największe znaczenie dla działalności WNP miały dwa dokumenty regulujące materię bezpieczeństwa oraz współpracy gospodarczej. Pierwszym z nich był układ o bezpieczeństwie zbiorowym z 15.05.1992 podpisany w Taszkencie, a drugim porozumienie o utworzeniu Unii Gospodarczej- 24.09.1993 podpisane w Moskwie, poprzedzające porozumienie o powstaniu strefy rublowej. Pierwszy układ obejmował 6 państw sygnatariuszy. Zawarty został na czas 5 lat i stanowił m.in., że napaść zbrojna na jednego z uczestników układu jest równoznaczna z napaścią na wszystkich uczestników i spotka się z określonym przeciwdziałaniem, nie wykluczając pomocy wojskowej oraz użycia sił zbrojnych. Realizacji tych założeń miała teoretycznie pilnować powołana specjalnie Rada do spraw Bezpieczeństwa

Zbiorowego. W praktyce, głównym gwarantem były stacjonujące na obszarze WNP wojska rosyjskie. Porozumienie z 24 października zakładało stopniową i czasochłonną integrację gospodarczą państw WNP (E. Cziomer, L. Zyblikiewicz 2006, s. 381-386).

Cele statutowe WNP to: „realizacja współpracy w sferze politycznej, ekonomicznej, ekologicznej, humanitarnej i kulturalnej i in.; wielostronny i zrównoważony rozwój ekonomiczny i społeczny państw członkowskich w ramach wspólnej przestrzeni ekonomicznej, kooperacja między państwami i integracja; zapewnienie praw człowieka i podstawowych zgodnie z ogólnymi uznanymi zasadami i normami prawa międzynarodowego i dokumentami OBWE; współpraca między państwami członkowskimi w celu zapewnienia pokoju i bezpieczeństwa międzynarodowego; przyjęcie efektywnych środków w celu zmniejszenia zbrojeń [...] likwidacji jądrowych i innych rodzajów broni masowego rażenia, osiągnięcie powszechnego i pełnego rozbrojenia; wzajemna pomoc prawna i współpraca w innych sferach stosunków prawnych; pokojowe rozwiązywanie sporów i konfliktów między państwami Wspólnoty” (Umowa ustanawiająca powstanie Wspólnoty Niepodległych Państw, 1991).

Działalność państw członkowskich oparta jest na: „zapewnieniu praw i podstawowych wolności człowieka; koordynacji polityki zagranicznej; współpracy w tworzeniu i rozwoju wspólnej przestrzeni ekonomicznej, rynku europejskiego i euroazjatyckiego, polityki celnej; współpracy w zakresie rozwoju systemu transportu, łączności; ochronie zdrowia i środowiska naturalnego; wspólnym uzgadnianiu priorytetów polityki społecznej i migracyjnej; wspólnej walce ze zorganizowaną przestępczością; współpracy w sferze polityki obronnej i ochrony granic zewnętrznych” (Umowa ustanawiająca powstanie Wspólnoty Niepodległych Państw, 1991).

Członkostwo we Wspólnocie uregulował statut w 1993 roku, który wyróżnił państwa założycielskie - te, które do momentu przyjęcia Statutu podpisały i ratyfikowały Porozumienie białowieckie oraz Protokół do porozumienia, państwa członkowskie - te, które w ciągu roku przyjęły na siebie zobowiązania wynikające ze Statutu, oraz członków stowarzyszonych w WNP.

Obszar gospodarczy działalności WNP został uznany w 2000r. za fundament i priorytet w działalności organizacji. Budowę obszaru gospodarczego zamierzono osiągać stopniowo, na początku tworząc strefę wolnego handlu i unię celną. Członkowie Wspólnoty działają w tej płaszczyźnie na podstawie dwustronnych porozumień o wolnym handlu. Dzięki temu na obszarze WNP doszło do powstania mniejszych, bardziej efektywnych gospodarczo ugrupowań integracyjnych, w ramach których integracja ekonomiczna ma dynamiczny przebieg. Najważniejszą w tym zakresie inicjatywą jest Euroazjatycka Wspólnota Gospodarcza integrująca obecnie: Rosję, Kazachstan, Białoruś, Kirgistan, Tadżykistan i Uzbekistan. EAWG postawiło sobie za cel nie tylko stworzenie strefy wolnego handlu i unii celnej ale również doprowadzenie do powstania wspólnej przestrzeni ekonomicznej ze swobodami wspólnego rynku.

Od chwili powołania do życia WNP państwa członkowskie uznały, za cel priorytetowy zachowanie wspólnej przestrzeni wojskowo-strategicznej oraz wspólnego dowództwa. Po sformalizowaniu tych założeń podpisano 15 maja 1992 roku Układ o bezpieczeństwie zbiorowym tzw. Traktat Taszkiencki. Zasadniczym problemem była tu jednak rozbieżność w postrzeganiu sposobów współpracy. Rosja pragnęła dla siebie pozycji wyraźnego lidera podczas gdy pozostałe państwa dążyły do równouprawnienia. Względne porozumienie osiągnięto dopiero w 1999r. W wyniku reform WNP przedłużono ważność Traktatu z 1992 r., utworzono nowy organ Komitet Sekretarzy Rad Bezpieczeństwa członków Traktatu, który ma za zadanie koordynować działania państw przede wszystkim w sferze walki z terroryzmem międzynarodowym. Kolejne spotkanie władz państwowych członków WNP zaowocowało porozumieniem w sprawie utworzenia w Azji Środkowej sił szybkiego reagowania. Znaczna część członków WNP zdecydowała o zacieśnieniu współpracy w sferze walki z terroryzmem. Wynikiem tego był przyjęty program państw-członków WNP w walce z międzynarodowym terroryzmem oraz innymi przejawami ekstremizmu na okres do 2003r.. Zdecydowano także o rozwoju współpracy koordynacji polityki zagranicznej (T. Łoś-Nowak 2004, s. 228-229, 238-242).

Funkcjonowanie Wspólnoty Niepodległych Państw jest mało efektywne. Główną przyczyną tego stanu rzeczy jest przede wszystkim niejasność oraz zbyt duża elastyczność kompetencji poszczególnych organów i komitetów. Poza tym, odmienne poglądy państw członkowskich, sprzeczne interesy oraz ich wola polityczna nie wpływają konstruktywnie na rozwój współpracy. Sytuacji nie poprawiają brak zasobów i środków finansowych.

Pomimo powołania do życia wielu organów i podpisania kilkuset dokumentów i porozumień zakres wspólnych działań państw członkowskich jest zdecydowanie niewielki, a większość umów nie została ratyfikowana i nie weszła w życie. Dodatkowym czynnikiem wskazującym na nie najlepsze perspektywy dalszego funkcjonowania tego ugrupowania stała się decyzja Turkmenistanu o rezygnacji ze stałego członkostwa w WNP, oficjalnie ogłoszona 26 sierpnia 2005 r. w Kazaniu (Rosja) podczas szczytu głów państw Wspólnoty Niepodległych Państw. Turkmenistan nie będzie uczestniczył w pracach i szczytach WNP. Według rosyjskiego ministra spraw zagranicznych S. Ławrowa, uzgodniono, że Turkmenistan podpisze odrębną umowę z Komitetem Wykonawczym WNP o współpracy w sprawach, którymi zainteresowane są wszystkie państwa WNP. [L. Pintera, 2005]

Niezaprzeczalny natomiast pozostaje fakt znacznych powiązań handlowych, komplementarności i powiązań infrastrukturalnych pomiędzy państwami WNP. Powiązania handlowe pomiędzy krajami byłego ZSRR są w wielu wypadkach nie do zastąpienia bądź też wymagałyby długoletniej konsekwentnej polityki gospodarczej, której koszty ponosiliby obywatele tych krajów. Możliwości dywersyfikacji zagranicznej polityki gospodarczej tych państw, które pojawiły się po rozpadzie ZSRR w wielu przypadkach były złudne. Pomimo upływu 16 od rozwiązania tego ugrupowania w przypadku wszystkich państw WNP udział wewnątrzregionalnego handlu jest bardzo wysoki. Faktyczną dywersyfikację przeprowadziła tylko Federacja Rosyjska choć w przypadku tego kraju w przeciągu najbliższych kilku lat nastąpią z pewnością istotne zmiany wśród jego głównych partnerów handlowych. (K. Czerewacz 2006, s.59)

3. Konkluzje

Na początku lat dziewięćdziesiątych w zblizeniu z zachodem politycy Federacji Rosyjskiej dopatrywali się możliwości odzyskania statusu mocarstwa. Skutkiem tej nietrafionej polityki zagranicznej było zaniechywanie uczestnictwa w tworzeniu nowych struktur i układów odniesień na obszarze Azji. Dopiero pod koniec lat dziewięćdziesiątych koncepcja umacniania swojej pozycji w przestrzeni poradzieckiej jako fundamentu budowy swojej mocarstwowości (B. Łomiński, 1997, s.11), znalazła swój wymiar w faktycznych działaniach. Wspólnota Niepodległych Państw ze względu na znikome efekty swojej działalności nie spełniała się jako instrument tego typu polityki. Prawdziwym załączkiem polityki wzmocnienia pozycji Rosji w regionie stały się mniejsze geograficznie inicjatywy, których załączkiem było powołanie Unii celnej, Szanghajskiej „piątki”, Wspólnego obszaru gospodarczego.

Polityka integracyjna jako element konkurencji i poprawy konkurencyjności oraz rozszerzanie wpływu gospodarczego i politycznego danego kraju wykorzystywana jest przez wiele państw we współczesnej gospodarce światowej przykładem mogą tu być Stany Zjednoczone i Unia Europejska, w przypadku Rosji można pokusić się o podobną opinię. Niemniej Wspólnota Niepodległych Państw z całą pewnością nie stanie się instrumentem do jej efektywnej realizacji. Realne efekty przynoszą na tym polu takie ugrupowania jak: Euroazjatycka Wspólnota Gospodarcza, Szanghajska Organizacja Współpracy, Wspólna Przestrzeń Gospodarcza.

Literatura

1. Czerewacz K., (2006) Processes of Regional Integration in Central and Western Asia, [w:] Kozłowski M., Kacprzyk A. (red), Business Interaction in Local Economies, COPE, USA.
2. Cziomer E., Zyblikiewicz L.W. (2006), Zarys współczesnych stosunków międzynarodowych, PWN
3. Czuderna K (2004), Centrum Studiów Wschodnich, Komentarze, www.osw.waw.pl

4. Declaracja Głównych Państw Rosji, Białorusi i Ukrainy 31 ILM 142 1992; UN Document A/46/771 of December 14, 1991.
5. Deklaracja z Alma-Aty, 31 ILM 148 1992.
6. Karta Wspólnoty Niepodległych Państw, 34 ILM 1279 1995
7. Łoś – Nowak T., (2004) Organizacje w stosunkach międzynarodowych. Istota-Mechanizmy Działania-Zasięg, Uniwersytet Wrocławski.
8. Łoskot-Stachota A. Jarosiewicz A. (2006) Centrum Studiów Wschodnich, Komentarze, www.osw.waw.pl
9. Official Website of the Commonwealth of Independent States http://www.cisstat.com/eng/mac_cis.htm (25.04.2006)
10. Pintera L. (2005), "The future of CIS", *Monthly Economic Review*, Vol. 3/2005(83) pp 42-49.
11. Porozumienie Ustanawiające Wspólnotę Niepodległych Państw, 31 ILM 143 1992; UN Dokument A/46/60 30 grudnia, 1991.
12. Stachota K. (2002), Centrum Studiów Wschodnich, Komentarze, www.osw.waw.pl

EUROPEJSKA WSPÓŁPRACA TERYTORIALNA JAKO JEDEN Z CELÓW UNIJNEJ POLITYKI SPÓJNOŚCI W LATACH 2007 - 2013

Ewa Gińska, Mirosława Laszuk
Politechnika Białostocka, Białystok, Polska

Lata 2007- 2013 to nowy etap w polityce spójności Unii Europejskiej. W okresie tym pojawił się nowy cel określany jako „Europejska współpraca terytorialna”. W związku z tym powstaje szereg wątpliwości co do rozumienia założeń i kierunków realizacji tego celu. Jedną z prób odpowiedzi na tego typu pytania jest niniejszy artykuł, którego zamiarem jest szczegółowa analiza założeń współpracy terytorialnej realizowanej w latach 2007 - 2013.

1. Założenia polityki spójności w latach 2007 – 2013

Polityka spójności, określana w latach poprzednich jako polityka regionalna, obejmuje działania mające na celu wzmocnienie spójności gospodarczej i społecznej rozszerzonej Wspólnoty Europejskiej w celu wsparcia harmonijnego, zrównoważonego oraz trwałego jej rozwoju. Działania powyższe są zgodne z treścią art. 158 Traktatu ustanawiającego Wspólnotę Europejską (TWE). Zgodnie z treścią art. 159 TWE działania te powinny być wspierane poprzez środki pochodzące przede wszystkim z funduszy strukturalnych, Europejskiego Banku Inwestycyjnego oraz innych instrumentów finansowych. Efektem tych działań ma być zmniejszenie dysproporcji gospodarczych, społecznych i terytorialnych, które powstają przede wszystkim w państwach i regionach o niższym poziomie rozwoju.

Na lata 2007 – 2013, zgodnie z treścią art. 3 rozporządzenia Rady (WE) nr 1083/2006²⁰ określone zostały następujące cele polityki spójności:

- *pierwszy cel – konwergencja* – jest on ukierunkowany na przyspieszenie konwergencji najuboższych państw członkowskich i regionów. Cel ten osiągnięty jest poprzez poprawę warunków wzrostu gospodarczego, wzrostu zatrudnienia poprzez zwiększenie ilości i polepszenie jakości inwestowania w kapitał ludzki i materialny, rozwijanie innowacyjności i budowę społeczeństwa opartego na wiedzy, zwiększenie zdolności przystosowawczych do zmian społeczno eko-

²⁰ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 roku *ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999* (Dz. Urz. UE L 210 z dnia 31.07.2006 roku).